

CSIKMEGYEI HIRADÓ

TÁRSADALMI, KÖZGAZDASÁGI ÉS SZÉPIRODALMI HETI LAP.

ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

Egész évre . . . . . 6 korona.
Félévre . . . . . 3 korona.
Egyes szám ára 14 fill. — Megjelen minden szerdán.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Vár-utca, hova a lap szellemi részét illető közlemények és hirdetések küldendők. — Kéziratok nem adóznak vissza.

HIRDETÉSI DÍJAK

olcsó díjazalás szerint lesznek megállapítva. Koraszkodó és iparosok túlbizáiri hirdetésnél árkedvezményben részesülnek. Nyiltér petít sora 30 fillér

Gazda közönséghez.

II.

Az utóbbi időben a mezőgazdaság igen nagy fejlődésnek örvend, a tudományos buvárkodások, a technika a gazdáknak nagy szolgálatot tesznek, hogy földjeiket miúél okoszerűben, jövedelmezőbben kihasználhassák. Hogyan, miképen, ezt a csiki gazdának éppen úgy meg kell tanulnia, mint más vidéki gazdáknak, ha boldogulni akar.

Igaz, hogy nálunk nincsenek oly nagy uradalnak, melynek képzett tisztjeitől a gazdálkodás jövedelmezőbb fogásai oly könnyen eltanulhatók volnának, mint például az Alföldön, a hol a kis gazdák mindentel csak okszerű, céltudatos földmívelést és állattenyésztést látnak. De azért nálunk is, mint fennebb említettem, megvannak az eszközök gazdasági ismeret szerzésére, csak gazdáink nem veszik eléggé igénybe. Mindenfelé csak a nagy közönyösség. Ott van a gazdasági egyesület, ebbe belépni ugy szólva semmi terhet sem ró a gazdákra, mégis tagjainak száma — viszonyitva a megye gazdáinak számá-

hoz — csekély; különösen a kisebb gazdák neveivel nem találkozunk, kik leginkább volnának utalva az egyesület által nyújtott előnyök igénybe vételére.

A gazdasági egyesület következő előnyöket nyújtja tagjainak: Tenyészállataikat ingyen fedeztethetik az egyesület bikájával, az egyesület birtokában levő gazdasági gépek közül némelyeket díjtalanul, másokat meg tagjai részére mindig olcsóbban ad ki használatra; gazdaságukba szükséges magvak és eszközök a gazd. egyesület által mindig jutányosabban s a mi a fő, megbizhatóbban szerezhetők be.

Ezek nem kicsinylendő előnyök, ha tekintetbe vesszük, mennyire elcsigáztattak a gazdák rendelkezésére álló községi bikák; ha tekintetbe vesszük, hogy kis gazdáink jó gazdasági eszközökkel nem csak hogy nem rendelkeznek, hanem még nem is láttak; ha tekintetbe vesszük, hogy képzetesebb gazdák is adás-vevés alkalmával sokszor mecsalódnak, annál inkább a mi csiki kis gazdáink, a kik beszerzendő magvakat és eszközöket néha csak hírből vagy felületes látásból ismerik s nem jártasak

a nyereszkeskedni vágyó ügynökök csalfa manipulációiban.

Ezeket kívül a gazd. egyesület legjobban közeleghatolva eddigi gazdasági rendszerünk helyes megváltoztatására, természetesen a gazdaközönség jóakaratu támogatásával, mely támogatásnak nem kell egyébből álljon, minthogy csak a gazdák az egyesületbe lépjenek, annak gyűlésein érdeklődéssel résztvegyenek, az ott hallottakat, az ott készült terveket, mikor a megvalósulásához közel állnak, a gyakorlatban keresztülvinni ne akadályozzák meg, hanem inkább elősegíteni törekedjenek, előre meggyőződve arról, hogy a gazdasági egyesület, annak érdemes vezetői a gazdaközönségnek mindig csak a javát akarják.

Gazdasági ismeretek terjesztésére van gazd. felső népiskolánk is. Ide gazdáink földmívelőknek készülő gyermekeiket is elküldhetnék, vagy ha ezt nem teszik, maguk vehetnők anyai bírádságot, hogy megnéznék az iskola gazdaságát, hogy vajjon mit is csinálnak a növénydekek abban, mi-félék azok a prisma alakok az istálló mögött, miért, hogyan készítik azokat

TÁRCSA.

Őszel . . .

Őzi borongás megzállyja a lelkem,
A mint hull . . . hull . . . a sok lomb és levél,
Sűrű eső, hideg, vad szél, harsogás,
Tavaszi mulásról, zord őszről beszél.

Még nyár se volt és ime őszre vált,
Virág se nyílt s máris elhervadt,
Lehullt a lomb s a sötétlő levél,
Mi a vidéknek színt fényt, díszet adott.

Elhalt a dal. A berkek csalogánya,
Hazát cserélve, más vidékre száll,
Hol a napangár üdőbb, fényesebb,
S csörgő csermely himes virág közt jár.

Meghalt az élet, a halál földmádt,
Virág lehullt, sir, zörög a haraszt,
S a száraz ágak közt bujháló szellő
Oly fájdalmasan nyög aird panaszát.

Őzi borongás megzállyja a lelkem,
A mint hull . . . hull . . . a sok lomb és levél,
Sötétlő, hideg, vad szél harsogása
Tavaszi mulásról a zord őszről beszél.

Nagy Domokos.

A tömösi szoros.

A székely thermopile.

Ugy vagyok azzal a kis Székelyországgal, mint a törökök Mekkával. Ha fölkelok, arczval arra fordulok s úgy kérem rá a Teremtő segedelmét, ha leülök iróasztalom mellé, gondolataim ott bolyognak magas bércei közt. Testem itt,

de lelkem ott van a megszentelt földön, melyet azon néhány százeczer hunutód, kik ott éltek és élnek a magyar nemzet szabadsága bölcsőjévé tett. Oly vonzó, oly kedves, oly ismerős minden röge szülőföldemnek . . .

Hol vagytok Klóó elavult jegyzetei? Jöjjetek s vigyetek magatokkal arra a földre, melynek minden röge a honszeretet Golgotájja s minden csepp vérrrel öntözött pora a zarnokság sirja . . .

Emeljétek meg elavult jegyzetek a gyepes hantokat, melyek alatt Kelet és Nyugat bérért ölé vadesordái aluszszák örök álmukat, egy közös sírban Csaba népével. Vezetsetek ama nagy antiquariumba, melynek minden darabja egy-egy darab történet nemzetünk életéből.

Ilyen darab Erdély egyik legszebb pontja, a természeti szépségekkel megáldott tömösi szoros. Ez helyenkint alig pár méter széles, oldalát p. dig szédítő magas sziklák képezik, melyeket nagyon sok helyen még ember láb soha sem érintett.

Alattuk zuhog el a Tömös patakja, melynek kristálytisztja jéghideg vizét a magas bércezek örökös hava és gazdag forrásai táplálják. A természet szűz öléen szülletik, de nem is tűr mocskot és békót magán, mert mázsányi köveket képes maga előtt gurítani.

Végig hatalmas munkáját, miközben szikláról sziklára esik a miriad cseppekké oszolva, — ott a hová a nap rásüt, — szivárványból fonkoszort tájékozó hullám testvére. Míg végre ölelkeznek, hogy távolabb megpihenjenek.

De milyen pihenés ez?

Örvény, forgóag, melyben csak a pisztráng találja otthon magát.

És ez az örökös zugás, moraj, valami fenséges. A XIX. század gyárainak moraja ehhez nem hasonlítható. Annak füstje megöli a tüdő, zizsasztó munkája a lelket, ez pedig megtanít gondolkodni, a napi élet szenvedésin felülemelkedni s az Alkotót munkáiban ismerni.

A rengeteg fenyvesek megszűrik a levegőt, gyanta illatjuk új életet önt a testbe.

Itt a kis Svájcz, melynek sziklabércei az éggel ölelkeznek, hó és jégmezői vakító fényben ragyognak, regényes völgyei, titkos rengetegei regeket suttognak a múltból. Ime a tömösi szoros, mely mindig egyik fontos pontja volt Erdély délkeleti csucának.

Sokszor öntözte a székelyek vére e szoros köztérmeleit, mert ősi fészküket halált megvető bátorsággal védelmeztek.

Azokat a halmokat ma is török, tatár és olah halmoknak nevezi a székely azok után, a kiknek csontjai alkotják. Nincs század, a mióta a hunutód székelyek ott megtelepedtek, hogy ezen halmok ne szaporodtak volna.

A dicő 48-iki szabadságharcban, a midőn hazánk az ellenségesség osztrák hadaktól jórészt megtisztított, akkor támadt az orosz hatalom smét ránk. Az új ellenség nem retentett vissza. A lábainkhoz dobott keztyűt felvettük és kezdődött az élet, halál harcra újra.

stb. Egész éven át, különösen szerdai napokon csoportosan járnak a gazdaság mellett, ilyenkor ha az iskola igazgatóját vagy intézőjét megkérnék, úgy hiszem, szívesen adnának magyarázatokat az ottan előforduló dolgokról. Ott oly takarmányozási rendszerrel ismerkedhetnek meg, a melynek megyénkben előbb-utóbb tért kell hódítani. Ezen rendszer alapja a szálas takarmányfélék közé okszerűen beillesztett rendszeres takarmányrépa-etetés; ezt nagyon lényegesnek tartom, mivel a takarmányrépa általános természetlensége és feltakarmányozása nélkül állattenyésztésünk egy szám, mint minőségbeli emelésére alig gondolhatunk. Különféle boronák, rosták, ekék, szénagyűjtő gépek stb. mind figyelemre méltók.

Gazdasági ismeretek terjesztésére vannak a téli gazd. előadások, — a melyekről máskor fogok megemlékezni.

Ezek után ismételen csak azt jegyzem meg, hogy egy jövedelmezőbb gazdálkodási rendszernek megalkotásában gazdáink hatalmán és erején felül eső legyőzhetetlen akadályt nem látok; és ha gazdáink — különösen a kisgazdákat értem — belátják, hogy gazdaságuk jövedelmezőtlenységének legnagyobb oka ömagukban rejlik és ha megismerkednek az okszerű gazdálkodás alapelveivel, akkor rájönnek, hogy csak akkor igazán gazda a gazda, ha birtokának független, munkájának pedig öntudatos ura. És ha ezen tudat meg-

érlelődik csiki kisgazdáinkban, akkor a most szükséges rosznak tekintett mezőgazdasággal való foglalkozás ismét kedves lesz, mint kedves volt a régi római híres szónoknak, mikor azt mondta: „Nihil agriculture melius est.“ (Nincs kedvesebb foglalkozás a földművelésnél.)

Szöke Mihály.

Fillér estélyek.

Nagyon elszomorító dolog, a midőn egy kisbb város társadalmi élete a mindennapi egyhangúság sártengerébe süllyedve alábbmúlhat, a midőn úgy szótlanul semmi jelét nem adja annak az együttes, a lelket nagyban nemcsitő működésnek, a mely masszív kiemeli a közönyt, az elhagyatottság szürke ködéből s az abban élőkre kiirasztja azt a jótékony melet, a melynek éltető hatása alatt a szellemi emelkedés lépésről gyorsan elérhetően halad fölfelé. A modern alapokon nyugvó társadalmi élet az a rugó, a mely az előretörést és haladást a lehető legnagyobb mérvben biztosítja és teszi lehetővé, hogy az az erkölcsi testület — legyen az a legkisebb város, vagy falu is — bejusson abba a magasabb szellemi körbe, hol a műveltség, a társadalmi sürültség biztosíthat csak helyet számára.

S nincs is mélyrehatóbb kérdés a téren semmi annál, hogy a magasabb társadalmi fejlődés elnyerésére meg kell ragadni azokat az eszközöket, a melyek oly szépen állnak rendelkezésre s kellő határok között alkalmazva a legjobb eredményre vezethetnek és biztosan vezetnek is.

A mi városkánk társadalmi életéről semmikép sem lehet elégtőleg szólni, oly helyes mederben folyik az. annyira súly van fektetve annak emelésére, hogy ehhez sok szó nem férhet, azonban vannak időszerűk, a midőn az a máskor megszö társadalmi élet pang, működésé-

ben bizonyos időre megállni látszik. Maga az időszak is olyan ilyenkor, hogy nem is igen lehet valami nagyobb, magasabb szellemi alapokon nyugvó társadalmi működést kifejleszteni, de mégis vannak eszközök, a melyek akkor is nagyban ápolhatjuk az egyllvé tartozás érzetét.

Most őszazel van ez időszak, a mikor egy kevésbé legalább külsőleg a pangás áll be a társadalmi téren; de azért lehetőleg ellen kell állani annak, hogy ez bekövetkezék.

Ott vannak ennek szolgálataiban a fillérestélyek, a melyek a társadalmi együttélést, összetartozást igen nagy mértékben emelhetik.

A azellemes, tudományos felolvasások, melyek a fillérestélyek egyik kiemelkedő pontját képezik, jótékonyan hatnak a társadalmi működés emelésére, a kedélyek nemcsitására, az összetartás ápolására ösztönözhetnek, alapkövetki szolgálhatnak üdvös társadalmi eszmék megvalósítására.

A fillérestélyek egyéb pontjait képező részek, szavatok, ugyesen összetanult ének zene számok kellemes szórakozást nyújtanak az egyhangú élet közötti kifáradt lélekre, gyönyörködteik azt s önként hatnak oda, hogy minél gyakrabban rendeztesse nek ilyen fajta, szellemes estélyek.

Városunkban régebben nagyon gyakran voltak fillérestélyek, most egészen kimaradni látszanak, azonban miért ne hathatnánk oda, hogy ezek újból életbe lépessenek.

Reméljük, hogy oltár-egyletünk lelkes hőgyei nem fognak idegenkedni e gondolatól, hisz leginkább tőlük várhatjuk annak megvalósítását, mely a mi az általuk vezetett egylet magasztos célját is szolgálhatja s a mellett dus forrása lehet városunk társadalmi életének.

Mindenféle.

— Áthelyezés. Ködlaum József m. kir. honvéd-hadnagynak Lőcsére történt áthelyezése folytán megüresedett állására Nemes Béla m. kir. honvéd zászló-hadnagy helyezettett át.

— 25 éves jubileum. A csiki róm. kath. tanító testület felcsiki főkköre 25 éves fennállá-

Választás nem volt más, mint meghalni, vagy rabnak lenni. Ezért kellett rövid idő alatt két alkalommal is a székely fegyvereknek esattogni a tömösi szorosban.

Először, midőn Be Feketebalonnál az elbizakodott németeket úgy szétugratta, hogy a székelynél sokkal erősebb tábor hanyat-homlok rohant Oláhorozágra a tömösi szorosban. A győzelem alapos volt, mert a futó ellenség 400 ezerker hadi ezere lett a székelyek zsákmánya. A minek Szebenbe szállítását Bém apó Szabó Nándor és Lázár Mihályra bízta. Ezek a megbízatásnak nagyon gyanusan tettek eleget, miért em elfogatta és a csikazeredai várba küldte, hol Cseh Sándor parancsnokolt. A várparancsnok a szigorú tábornok utasítását nem hajtotta végre... Talán ezek már előre tudták a muszka inváziót...

Ekkor állott Erdély legjobban, daczára, hogy tél év előtt egy talpalatnyi terület sem volt szabad. Bém néhány hónap alatt a székelyekkel Erdélyt teljesen kizárította.

A második csata június 8-án történt a tömösi szorosban. Kiss Sándor ezredes volt a kicsiny, de lelkes székely csapat vezére. Mindössze 5 ágyuja és 1500 embere volt Lüdere és Diyek orosz tábornokok 28,000 emberével szemben.

Tebát egy tizenöt hónapig folytonosan tartó harcban kifáradt emberünkre husz sorhadbeli pihenő katoná esett, egy ágyuval szemben pedig tizenkettő ontotta gyilkoló tekéit, de megadarsa senki sem gondolt.

A szorost egy nagyobb fensik urálja, a predáli tető, melyen 1849. június 18-án reggel vi-

dám zenező hangjai mellett jelent meg az orosz tábor. Itt van egy kis víz a Právoda, melynek a hidján várták a székely előőrök az ellenséget. A vidám zene hangját, az ágyuk dübörgését az apró fegyverek ropogása váltotta fel, a mi csak rövid ideig tartott, mert a kicsiny előőr nem bírta a nagy orosz tábornok feltartóztatni. Az előőr folyton tüzelve, a legnagyobb rendben vonult vissza, a tömösi hidig, hol a mi részünkről 300 ember volt kedvező védelmi állásban. A tulajdonképeni csata itt vette kezdetét.

Kiss Sándor ezredes a hiddal szembe két kartácsra töltött ágyút állított fel. Az orosz fővezér nem számított nagyobb ellentállásra s csak husz (?) ágyuval támadott. Elkeseredett küzdelem fejlődött ki. Az ellenség sorai mind jobban ritkultak. Már-már ingadoztak, midőn új ezredek jöttek 20 ágyuval, a kiket Lüdere kancsukával hajtott előre. Ily erővel szemben a helyzet tartbatatlanná vált, miért is a székelyek szép rendezés visszavonultak a Magyar vár nevű magaslatra, mely a természetől is mintegy meg van erősítve.

Kiss Sándor itt maga köré gyűjté a sereget; lelkes beszédet intézett hozzájuk. A mint mondta... „A szoros e pontjának elvesztése egyenlő szülőföldünk elvesztésével. Ugy harcoljon mindenki, mintha saját háza küszöbét védelmező. Nem tartok vissza senkit. A kinek drágább az élete és szabadsága mint hazája szabadsága: elmehet E helyen győzünk, vagy meghalunk.“

Alig harsogták vissza a bérczek a maroknyi csapat „Győzünk vagy meghalunk“ kiáltását, megkezdte 28,000 ember és 60 ágyu a támadást

1500 ember és 5 ágyu ellen, a mi az ujjbukkori harcokban páratlan a maga nemében.

Győnge a toll leírni azt az élet-halál harcot, a mit a magyar Leonidas a székely Thermopilében véghez vitt a nagyszámú erővel szemben. Az ágyuk dörgése, a fegyverek ropogása, a haladóklók halálhülyése, a küzdők csatakiáltása, visszaverve a bérczek közt, oly robajt idézett elő, mintha ég és föld össze akart volna omlani.

Lüdere az orosz tábornok maga ellámult eme vakmerőségen, mert azt hitte, hogy a maroknyi székely nép vagy megadja magát, vagy eszeveszetten fut a begyek közé hatalmas táborra elől. Ujjabb meg ujjabb rohamot intéztek a székelyek ellen az oroszok de mindig kénytelenek voltak visszavonulni a székely fegyverek elől.

Igy tartott ez 18-án, 19-én és 20-án, de még csak meg sem közelíthették a székely sásfőzket.

Lüdere sirt tehetetlen dühében. A reggel vidám zenező hangjai mellett elvonult orosz csapatok megtörve és számban nagyon megfogya tértek vissza, hogy helyet adjanak ujjabb pihenő csapatoknak.

Azonban a mit a nyers erő el nem érhetett, elérte az árulás.

Egy Gebauer nevű szász erdész a csempészek által használt hegyi uton a muszka tábor egy részét a székelyek háta mögé vezette. Az árulás a harmadik napon, 1849. június 20-án történt.

Közre volt fogva a maroknyi magyar nép: Nem volt más mód, mint vagy megadni magukat, vagy a Magyar vár sánczaiba temetkezni. Az utóbbit választották. A kétségbeesett küz-

sának emlékére Murányi Kálmán főesperes és Rancz János alesperes díszelnöksége mellett folyó évi november hó 24-én d. e. 10 órától kezdődőleg csikkarczfallván a községháza nagy termében díszünnepélyt tart az alábbi műsorral: 1. D. e. 10 órakor hálaadó istentisztelet a csik nagybologasszonyi templomban. 2. D. e. 11 órakor Pápai himnusz, éneklő a testület dalköre. 3. Előnkki megnyitó, Ráduly Benjámin főökköri elnök által. 4. Ünnepi beszéd, tartja Murányi Kálmán kerületi főesperes. 5. Szaval Paláncz Sándor. 6. Kölcsey himnusz, éneklő a testület dalköre. 7. A főökkör 25 éves történetének ismertetése, Császár Dömöt főökköri jegyző által. 8. Monolog, előadja Spaller Anna kisasszony. 9. Nép-dal egyveleg, éneklő a testület dalköre. 10. Zár-szó, tartja Ráduly Benjámin. 11. Induló, éneklő a testület dalköre. A műsor lejárta után társas ebéd, este meg 1/2 órától kezdve a „Tanítók háza” javára zártkörű táncmulatság lesz.

— Meghívó. A megyei polgári leányiskolában f. hó 19-én (d. e. 10 órakor), mint az elhunyt királyasszony védszentjének ünnepén, megtartják a szokásos emlékünnepeket következő műsorral: 1. Erzsébet királyné; dal Zombory—Szabó. Éneklő a növendékek kara. 2. Igazgató-megnyitó. Tartja öv. Risner Józsefné. 3. Melodráma Erzsébet királyné halálára. Karády—Vavrincz. Szavalja Nagy Mariaka III. o. n. Zongorán kíséri Steiner Paula IV. o. n. 4. Volt egyszer... Zichy Géza gr. költeménye. Szavalja Petros Vilma II. o. n. 5. Hullasatok könyve... dal Kozáry—Schüller. Éneklő a növendékek kara. 6. Sirasatok, Buszharangzó; dalok: Schmidt—Palotásy. Hegedűn játsza Menyí Anna IV. o. n. Zongorán kíséri Nagy Mariaka III. o. n. 7. Mementó. Alkalmi költemény. Szavalja Málnásy Erzsi IV. o. n. 8. Himnusz. Erkel F. Éneklő a növendékek kara. Mely emlékünneplésre a hazafiás közönség megjelenését kéri és várja: a **tanítót**.

— **Eszküdtészeki főtárgyalások.** A csikszeredei kir. törvényszék, mint esküdtbírósnak a harmadik ülészekben a következő esküdtészeki tárgyalások fogtak tartatni: Folyó évi november 19-én Vajdas János (Tamásé) ellen rablás és lopás, november 20-án Bodor György és fia György ellen

halált okozó súlyos testi sértés, november 21-én Tanczos Gál András és három társa ellen halált okozó súlyos testi sértés és november 23-án új. Kémence Máté és társa ellen szintén halált okozó súlyos testi sértés büntette miatt.

— **Szüllői gondatlanság.** Ismét egy szomo'u példája a szüllői gondatlanságnak az az eset, amely Csik-Szentmihályon történt. Szögyör Mátyás csikszentmihályi lakos 8 hónapos István nevű fiacskájának mind a két lábát a sertés leharapta, s a míg orvosi segély érkezett, már a gyermek meghalt. Mégis csak nagy gondatlanság kell ahhoz, hogy 8 hónapos gyermeket olyan helyt hagyjan minden vigyázat nélkül, hogy a sertés ozzáferhesen.

— **Tuz.** Csik-Madarason folyó hó 6-án Buzás Eleknek egy sültházalal összeépített kamrája, szin- és sertésölje a benne levő tárgyakkal együtt teljesen leégett. A tüzeset oka gondatlanság volt.

— **Verekedés.** Miklós Ambrus (István fia) csikmadarasi lakos szintén madarasi Miklós Andrást folyó hó 6-án, állítólag azért, hogy ez fölljéből elszántott, a mezőn egy kövel úgy föbe ütötte, hogy eszméletlen állapotban úgy kellett huzaszállítani a orvosi vélemény szerint sebgyógyulására 21 nap szükséges.

— **Szentmártoni csendélet.** Dobos Sándor, Both Ferenc és Bándi Imre csikszentmártoni lakos mécsárosok folyó hó 8-án együtt mulattak, s a mint Bándi Imre háza zárandékozott menni, a más kettő hazakísérésére vállalkoztak. Utközben a Dobos Sándor kapujában Dobos és Both kécsékkel Bándi Imrre támadtak, a ki egy kövelben keppott karóval önvédelemből kétszer Dobos Sándor karjára ütött, a mely ütések következtében az azonnal eltört.

— **1901. évi naptárak.** Megérkeztek az 1901. évre szóló naptárak nagy választékban lapunk kiadóhivatalába.

CSARNOK.

Tanító ünnepén.

Irta és a Csizser Peti csikszepi igazgató-tanító, 35 éves tanító illetve 25 éves igazgató-tanító működésének Csik-Szepiúzen október 25-én tartott jubileári ünnepélyen elszavalt Póterffy Árpád csikszárfalvi tanító.

1.
Mohos vén Hargita dereka közepére,
A felséki síkság merengő terepére,
Három tornyú Szepiúzen tarolt határára
Halványan sütt már az ősi nap sugára.

delem, mely itt kezdődött, felülmúlt minden képzeli erőt.

A támadás kora reggel kezdődött mind a két részről a ember ember ellen küzdött. Egy székelyre 8—10 ember is rátámadt.

Kis Sándornak egy kartács lötte el a lábát. Székere ültette magát s úgy osztotta a parancsot. Később több sebet is kapott, de mintegy megsebzett oroszán nézett farkasszemet ellenfeleivel s beán is osztotta a halált. Majd lora tette magát a kiadat a rendeletet, hogy vágjanak át a hátban támadó orosz seregen. Biztos halál volt, de nem engedtek.

Kis Sándor sok sebből vérzett s a vérvonosság és nagy fájdalom miatt kábultan bukkolt le a lóról és a muszka kezei közé került. Ott, a hol leesett a lóról, hat kozák holtteste feküdt, kiket a végző küzdelemben küldött a más világra.

A győzelem, mit az árulás vivott ki, az ellenségé lett, de nagy áron, mert ott maradt az orosz tábor szine-java, mit bizonyítanak az ezek testei felett domboruló halmok.

De nem hullott el a székely mind, hanem egy része megmaradt s menekült Háromszék felé.

És itt ismét a székely szívósság és hileg vérrel találkoztunk. A tömösi útközlet hírére a még homn levők fegyvert fogtak és siettek szorongatott testvéreik segítségére. Különbösen sok volt közöttük a tanuló ifjuság. Egyesültek a tömösi szorostól jövőekkel s így ismét felszaporodtak pár ezerre.

Ágyut öntött az egyszerű székely ember Gábor Áron.

És ök elég bátrak a kökösi hidnál a nyílt síkságon a beözönlő orosz és osztrák hadakkal ismét szembe-zállni, néhány mértföldnyire a tömösi szorostól.

Felállítják az ágyukat. Gábor Áron az ágyuöntő mutatja a diáknak, hogy irányozzon. És csodálatos, mindig találunk. Az ágyuöntő megy egyiktől a másikhoz és intézi a támadást minden katonai iskola nélkül. Egy 12 éves fiú máskép nem bír az ágyuval, átöleli s a csövet úgy emeli, a mig ott éri a golyó...

Vercektől Világosig nem omlott annyi muszka vér, mint az oláh és szász közé becélt kicsiny Székelyföldön. Ha leverték is újból feltámadt s faluról-falura újra kellett kezdeni a küzdelmet a zsarnoknak minden talpalatnyi földért. Székely fegyver oltá ki Skairatin orosz tábornok életét is. (Ez vezette ama csatát, melyben Petőfi Segesvárnál elesett.) Ezért szerette Petőfi a székelyeket s talán ezért a sok dicsőségért mondta: „Csökold meg a sz kely fegyvereket.”

Kis Sándor ezredet az oroszok Csarnovicsbe vitték s gondosan ápolták, hogy megmenntessék az akasztófa számára; de ő megelőzte a szégyenletes halált, mert mérge által oltá ki életét.

A halás utókor emlékoszlóval jelölte meg azt a helyet, hol 1500 székely 28,000 főből álló orosz táborn három napon át vert és feltartóztatott mindaddig, mig az árulás Thermophilvéé avallta.

Póterffy Árpád.

2.
Új templom herangja csang a borsu tájon,
Ünnepi szavára mindenki megálljon.
Érez nyelve azt konja: „Föl a Szentegyháza!”
Hol haladalt zeng ma minden megalázza.

3.
Az Istenháznak szent oltára körül
Minden njak buzgón ez imára kezdül.
„Magyarok Istenre tekintis te szolgádra,
Népnevelés fölkezt, régi bajnokára!

4.
Küldj áldást az égől szűllő lejére,
S vele ünneplő nép minden tűzhalálra!
Népnevelés írsáit munkás apostola
Tartson meg az Isten és ne légy bus soha!

5.
Vallás-és erkölcsnek valái a temploma,
Hát hisz azért szűllék Musák szent oltóna.
Mondád: „Szenteltesék Uram mindig a te neved
Ósi székely vallás ragyogjon köröted!”

6.
A házassagretet vala szent bibliád,
Igdé benne védjük: „Székely, bérezes hazánk!”
Fogékony, romlatlan gyermeki szivekbe
Tiszta honszerelmet lehelte! örökbe...

7.
Harminezöt esztendő repült el felettad,
Mig így a gyermeket oktattad, neveltad,
Magyar szellemet a magyar tudományba,
Ez vala a jelszód itt szűlkebb hazádba!

8.
Te derek tanító, már huszonöt éve,
Hogy Szepiúzen jövéje kezdedben van téve:
Kultúra zászlaját lobogtassd menn tovább,
Hogy fényt árasztson rád majd élted alkonyán.

9.
Ily áldás-dus, hosszas tanítói munka
Önltét ne tegyen Téged soha-soha!
Jól vigyázz a féltett, a legrágább kincsere,
Tavaszi borkorba rejtett gyermekszivere.

10.
Ez ünneplő sorog apraja és nagyja,
S a volt tanítványid nagy lelkes csapatja
Üdvözöl most teged alapra kö vezér,
Lelkesedél imo monddak győzedelmén.

11.
A nehéz időnek emléke a szivben,
S a multak fájdalma, — az most mind elpihen
E szép ünneppapon hányan áttöltek,
Annyi a jutalma egy népevelőnek.

12.
Oh magyar tanító! Te legfőbb magvölő!
Ilazán szemefénye, tiéd a jövendő!
Másik eszrevölő veal meg az alapját,
Hogy sziv-és ész miéven jöjjön világozás.

13.
Építad a magyarság jövendő templomát,
Tudományterjesztő fényes, szép iskolád,
Melyben a műveltség — erkölcsi és becsület
Hasson át, járjon át minden kicsiny szivet.

14.
A magyar tanító ne csüggedjen soha,
Nemzeti nevelés legyen gondolatod!
Szép Magyarországon had tudjon mindenki
Magyarul beszélni, és úgy érezni!

Póterffy Árpád.

* Szerző Muzsák otthona alatt Csik-Somlyót, mint a jubileum születési helyét érti.

Közgazdaság.

Szüret.

Videkünkön sokféle szüretet ismerünk és így a szüret fogalmával is jórészt tisztában vagyunk; t. i. burgonyaszüret az, midőn őszel a burgonyát kiásunk, káposztaszüret, mikor a káposztát levágjuk stb. Sajnos azonban, hogy égbajlatunk kedvezőtlen volta miatt, korábbé vagyunk tisztában a valódi „szüret”-tel, vagyis azon szürettel, melynek végeredménye sem sok és szép burgonya vagy káposzta, hanem jó bor lesz, a mit vidékünkön sokkal kevésbé ismerünk, mint a mily nagy mértékben fogyasztunk (kivéven azokat, kik a hort nem iszák.)

A valódi szüret tehát az, a midőn a megérett szőlőből mustot sajtolunk (a szüretből mustot és nem bort hozunk.) Miután vörmegeyánk területén éven át nagymennyiségű bor fogyasztatik el, a mit különösen magán emberek legnagyobb részt mint mustot száltanak és a szőlőföldjéről, nem lesz talán érdektelen a helyes szüreteljáról és a szüretelt must további helyes kezeléséről e lap hasábjain a legszűkegebb tudnivalókat emlíndani.

A helyes szüret lésnek a must hibátlan erjedésének, a bor tejfűdésének és további helyes eltarításának főfeltétele a tisztaság. Azért minden legkisebb edényt vagy eszközt, melyet a szüretelésnél használunk — már szüret előtt egy-két héttel — alaposan meg kell minden penészről és egyéb tisztálanságtól takarítaniunk. Miután nem vagyunk azon helyzetben, hogy szüretelésnél saját eszközeinket használhatnánk,

a: kunk előkészítéséről nem is szölok, legfőlebb a annyit, hogy addig ne engedjük hordónkba szürni, míg az eladó eszközeinek tisztaságáról meg nem győződünk és azt szemünk előtt újból nem takarítatjuk. Hisz azért megyünk szüretre, hogy szüreteljünk, nem pedig azért, hogy azelőtt már 1-2 héttel piarkos edénybe leszűrt mustot vegyünk. Ezt csak azért említem fel, mert a muston semminemű bekövetkező betegség jelét — különösen mi laikusokul — nem vesszük észre és csak akkor ébredünk a szomorú valóra, a mikor már kiforrott borra és penészszil, vörös színű, eczetes stb. lesz, a mit már csúájában a szüretelésnél megkaptok.

Nálunk csikiaknál (kik a bortőlről hozzuk a bort) legelő és főfeltétel a hordó tisztán tartása és szüret előtti rendbe hozatala.

Szüretkor rendszeren szokás, hogy vagy pénzért, vagy pedig kölcsönképen vesszünk mustot hordót, melyet tulajdonosa annyira feldicsér, hogy annál jobb már nem is lehet. daczára, hogy az ilyen feldicsért hordók szoktak a legpenészesebbek, dohosok és gyakran a hitelesített nagyságnál 15--20 literrel kisebbek lenni. Az ilyen hordóban aztán daczára, hogy 15--20 literrel csaldódnak, kiforrás után a bor bűdös, penészes lesz. Ennek oka pedig a nálunk gyakorolt hordó eltartásban rejlik. U. i. egy hordó bor néha egy évig is el tart egy házban s a nélkül, hogy az kisebb hordókba lefejtetnék, napról napra fogyaszthatik. A hordóban üres tér marad a hordó fala a benne lévő bor párolgásától állandóan nedves lévén, kint a talajt képez a penészgombáknak, melyek hosszabb időn át a hordó oldalát vastagon belepve a fát és rothadásba hozzák s míg a bor kifogyott volna, addig a hordó már penészes, dohos és ettől a bor igen gyakran eczetes lesz. A bor kifogyván, a hordót kiürítjük, meleg, hideg vízzel kimossuk, megszáritjuk és eltesszük száraz helyre mindaddig, míg újból szükségünk nem lesz rá, a nélkül, hogy tudnók, hogy az már rossz. Szükség esetén újból elővesszük, addig már 10--15 litert beszárítjuk, a mit eléggé igazol az, hogy az abroncsokat meg kell szoritani s abban a reményben, hogy a régi jó hordónk, borral megtöltjük, a mi 8--10 nap alatt elromlik benne. Akkor kértük ismerősünktől egy jó hordót, melybe a be-

teges bort belehuzva, azt basonlóan elrontjuk. Ez és még sok más ilyen helytelen eljárásunk van, a melylyel egy a hordót, mint a bort tönkre feltehetjük a azért kell tehát a hordót úgy szüret előtti, mint valahányszor bort töltünk bele, alaposan kitakarítani.

Az üres hordók eltartása a borkezelésnél igen fontos dolog és nagy óvatosságot igényel. Azért is, ha egy tele hordót megkezdettünk, soha sem szabad betekig, hónapokig félben tartani, mert az úgy a bornak, mint a hordónak rovására történik. A megkezdett hordótól a bort tehát lehető leg hamarabb kisebb edényekbe kell áthuzni és a hordót 2--3-szor jól kimosva 2--3 nap szellőztetni és azután sokkal tanácsosabb, ha helylyel hordót száraz helyen is eltartani, mert akkor nem félhetünk attól, hogy megpenészedik. de ilyen helyt, mint említém, pár hónap alatt 10--15 litert szárad be. Azért sokkal tanácsosabb, ha helylyel rendelkezünk, pinczében tartani el s havonkint egyszer bekéneznii. A kénezés egy darabka arzénmentes kén elégetésben áll, melyet egy sodronyra akasztva, a hordóban égetünk el s azután a hordó dugóját jól beverjük. A kén elégetése által a hordóban lévő levegő élelye felhasználván, a penészgombák nem fejlődhetnek.

Az ezen módon eltartott hordókat szüret előtt 2--3 léből tisztára kimossuk és nem félhetünk semmiféle — hordó okozta — borbetegségtől, feltéve, ha ép hordót kezelhetünk így

A más módon kezelt vagy vásárolt üres hordókat itt úgy szoktuk szüretre előkészíteni, hogy folyóba vagy kut mellé állítva, vízzel tele-töljük és 2--3 hétig ott hagyjuk állani. Ez semmiesetre sem helyes, mert ezen idő alatt a víz a hordóba belebűsösödik, a hordó faja belül korhadásnak indul s az így kezelt hordó, ha egyéb baja nem lett volna, úgy is 2--3 év alatt dohos lesz és a bort elrontja.

Az ilyen hordók rendbehozásának helyes módja az, hogy a fenekét abhoz értő emberrel kivételjük, belsejét hideg vízzel megáztatjuk és jó cles gyökér kefével alaposan kikéféljük. Ha a hordó oldala korhadtnak mutatkoznék, akkor megelőzőleg egy vaszerszámmal jól kivakartatjuk egészen az ép faig és azután kefével jól tisztára mossuk, úgy az oldalát, mint fenekét. Ennek

megtörténte után befenekeltetjük és ha megszáradt, akkor kevés spirituszszal kiégetjük. Az így elkészített hordóba aztán bátran tölthetünk mustot.

A hordók kezelésénél még csak annyit jegyez meg, hogy bármiképen tartjuk el azokat, szükséges legalább minden 2 évben újra hitelesíteni, mert azok a beszárulás folytán folyton apadnak.

Ha a hordókkal rendben vagyunk, akkor következik a pince rendbehozása. A boros pinczében vagy annak szomszédságában semminek sem zöldárgat, kápoasztát, eczetet, petrolumot, vagy aféléket nem szabad tartani, mert az a levegőt megrontván, a bornak ártalmas. Szüret előtt 1--2 héttel a boros pinczét jól ki kell szellőztetni, hogy annak tiszta levegője legyen.

A jó fajta, jó érett szőlő és helyes szüretelés az alapfeltétele a bor jóságának és tartósságának, de miután mi, kik legtöbbször már leszűrtelt mustot vásárolunk, s a szüretelésre igen kevés befolyásunk van, csak annyit tartok szükségesnek itt megemlíteni, hogy azon szüretelés eljárás — melyet a mi borvidékeinken alkalmaznak — nem helyes. Nem helyes pedig azért, mert a szőlő zamata a héjban, a cserav, mely a bor tartósságát emeli, szintén a héjban és koccsányban lévén, ezen szüretelési rendszer mellett, hol azonnal lesajtoltják, kellő mértékben nem használhatik fel a bor javára. Azért igen ajánlatosnak tartom must vásárlásnál, a menyire módunkban áll, arra törekedni, hogy a betört szőlő legalább is 24 óráig a kádban álljon és csak azután sajtoltassák le, mert ez a bor színére, tisztaságára és jóságára igen nagy befolyással van. Borász.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos:
Szvoboda József.

Egy jó házból való fiu
tanulónak
felvétetik Szvoboda József
könyvnyomdájában.

„SZÉKELY KÖNYVNYOMDA.”

Szvoboda József diszidaru-, könyv-, papir-, író-, rajz- és hangszerkereskedése Csik-Szeredában.

Tisztelettel értesítem a nagyérdemű közönséget, miszerint üzletemet az iskolai évad beálltával a legnagyobb választékban rendeztem be, hol tankönyvek, tanszerek, irodai papirok, tinták, tollak, tollszárak, ironok a legnagyobb választékban a legolcsóbban szerezhetők be.

Nagy raktárt tartok helybeli és vidéki tájképes levelező lapokban, valamint mindennemű virágos és más színes képes levelező lapokbanlehető legszebb választékban olcsó árak mellett.

Kiadásomban kapható a László Elek és Császár Nándor által szerkesztett „Csikmegye földrajza” számos képpel illusztrálva, darabonként 32 fillérért és a Baka János kántortanító által magyar betűkkel írt „Vinisztráció” darabonként 4 fillérért.

Továbbá ajánlom nagy nyomtatvány raktáromat és jól berendezett nyomdámot

Mély tisztelettel

Szvoboda József.